

1. הצעות לשיפור הניסוח / עו"ד יוסף שטח, יו"ר הוועדה לניסוח משפטי בלשכת

עורכי הדין בישראל

המודעות לחשיבות הניסוח הברור והקצר הולכת ועולה. בגיליון הקודם ציינו לשבח את יוזמת האגף לסיוע משפטי במשרד המשפטים להנגיש את טופס הבקשה לסיוע לבעלי מוגבלות. הפעם נזכיר את ההתפתחויות האלה: בבחינות ההסמכה ללשכת עורכי הדין הוסף פרק שבו נדרשים הנבחנים לנסח מסמכים משפטיים; שרת המשפטים חתמה על תקנה חדשה, ובה הסבר המנוסח בשפה המותאמת לילדים על זכויותיהם בחקירה; הפיקוח על הבנקים בבנק ישראל הפיץ לאחרונה טיוטת חוזר לבנקים, המורה להם לפשט את ההסכמים (בשלב ראשון את הסכם האשראי).

בגיליון זה מועלות שתי הצעות מעניינות לשיפור הניסוח: האחת – הצעה שגובשה בוועדה לניסוח משפטי של הלשכה – קוראת לעריכת לשון של המסמכים והטפסים במשרדי הממשלה והרשויות השונות, בהן הביטוח הלאומי ורשות המיסים, הבנקים וחברות הביטוח; השנייה – הצעתם של ד"ר יניב רוזנאי ומר נדיב מרדכי - קוראת להקמת "נציבות ללשון פשוטה". הצעה השנייה נדונה ביום עיון במכון הישראלי לדמוקרטיה, שבו השתתפה מנכ"לית משרד המשפטים עו"ד אמי פלמור. הצעה השנייה מקיפה יותר, היא כוללת בין היתר חינוך לאוריינות משפטית בבתי הספר (הצעה דומה להצעה לכלול בתוכניות הלימודים רכישת כלים פינגסטיים).

מאחר שמסלול החקיקה ארוך, ורק מעט מאלפי הצעות החוק המועלות בכנסת – כחמישה אחוזים בלבד – מתקבל, כדאי שההחלטה לאמץ את ההצעות תהיה החלטת ממשלה או החלטה מנהלית של מנכ"ל. מה הגיוני ופשוט מלמנות עורך לשון שישפר במידה ניכרת את הטפסים ואת נוסח המכתבים של המשרד?! המינוי כרוך בעלות נמוכה, ונראה שהתועלת הכלכלית עולה עשרות מונים על ההוצאה. לדעתי ראוי לערוך מחקר מקיף שיבדוק את ההנחה המובנת שהניסוח הבהיר והקצר יעיל מבחינה כלכלית לחברה ולמשק. רבים מהספרים והעיתונים נערכים כדי שהקריאה בהם תהיה נוחה וברורה.

בפתח הגיליון מאמרה של עו"ד דנה פאר, מרצה ועורכת סדנאות לכתובה משפטית במשרדי עורכי דין וגופים משפטיים ומנהלת את יומן הרשת (בלוג) "משפט פשוט". במאמרה פאר סוקרת מחקר אמפירי שערכה במסגרת התזה לתואר השני באוניברסיטת תל-אביב. הוא מצביע בבירור על יתרונות הניסוח הפשוט. בהמשך הגיליון מאמר קצר של ד"ר אורלי אלבק, מרכזת מערך ההשתלמויות באקדמיה ללשון העברית, ובו היא מציעה טקסט בהיר וקצר יותר למבוא של חוזה (קיצור לכדי שלישי). בסוף הגיליון הבאנו כמה ידיעות מעניינות.

עורך: עו"ד יוסף שטח

מערכת: עו"ד עדי אברוני, עו"ד מיכל אהרוני, עו"ד מתן גולדבלט, עו"ד רן לוסיגמו, עו"ד דנה פאר, עו"ד ד"ר לאה פסרמן-יוזפוב, עו"ד מיילה קפלן, עו"ד ד"ר יניב רוזנאי, עו"ד הלנה שמחי, ד"ר אורלי אלבק

כתובת: Lashonumishpat@gmail.com

2. האם טקסטים משפטיים בשפה פשוטה תורמים לנגישות למשפט?

תוצאות ניסוי אמפירי מקיף ראשון בעברית / עו"ד דנה פאר*

"דבר מוזר הוא שמיום הולדתם עד יום מותם שולטים באנשים בני חורין טקסטים שאינם נהירים להם"
(פרנסיס בניון, משפטן בריטי)

אתה, ירון, בעל עסק קטן לכלי מטבח. בשבוע הבא תקבל סחורה חדשה, וכדי להיפטר מהמלאי שיש לך אתה מעוניין להכריז על מכירה גדולה בהנחות של ממש. אתה ממחר ומדפיס מודעה גדולה, צבעונית ויפה המודיעה על המכירה המיוחדת ("בואו לקנות כלי מטבח בזיל הזול! רק בשבוע הקרוב! לפחות 500 פריטים במכירה!") ותולה אותה בחלון הראווה של בית העסק שלך. לאחר מכן אתה מחפש ב'גוגל' את חוק הגנת הצרכן היות שכאזרח שומר חוק אתה מעוניין לבדוק אם עמדת בתנאים שהציב לך המחוקק. בסעיף 15(ב) **לחוק הגנת הצרכן תשמ"א-1981** (תיקון מס' 25, התשס"ח-2008) אתה נתקל בטקסט הזה:

עוסק שהודיע ברבים, למעט במקום העסק, על מכירה מיוחדת של טובין או שירותים, יכלול בפרסום את המספר המזערי של הפריטים המוצעים באותה מכירה מיוחדת, ואת המספר המזערי של הפריטים המוצעים בה בהנחה המרבית; הוראות סעיף זה לא יחולו על טובין או שירותים שמחירם לצרכן, במכירה המיוחדת, אינו עולה על 50 שקלים חדשים.

בשלב זה בוודאי לא תשמח לשמוע שבמחקר שערכתי במסגרת התזה שלי, מתוך 52 נבדקים אקראיים שנשאלו אם אתה עומד בתנאי החוק, הצליחו רק 17 (כ-33 אחוזים) להשיב נכונה. הממצא מפתיע למדי כי כל הנבדקים היו סטודנטים דוברי עברית ילידיים (וכמה מהם היו סטודנטים לתואר שני). לעומת זאת, כאשר ניסחתי את תנאי הסעיף בהתאם לעקרונותיה הלשוניים של תנועת השפה הפשוטה, הצליחו להשיב נכונה 27 מתוך 45 נבדקים אקראיים אחרים (60 אחוזים). גם אם לדוגמה אחת ספציפית מתוך תזה שלמה אין משמעות סטטיסטית רוחבית, עדיין קשה להתעלם מהעובדה שבמקרה הזה שכתוב פשוט, שנעשה על פי מספר מצומצם של עקרונות לשוניים מוגדרים היטב, הביא לגידול של ממש במספר המשיבים נכונה. האם מצב זה הוא הגיוני וסביר? האין המחוקק אמור להשתדל לנסח את החוקים בשפה המובנת לאדם הסביר – ובפרט כשמדובר בסוג של חוק המופנה ישירות לציבור הרחב?

* תודה מיוחדת למרכז לאתיקה ואחריות מקצועית של עורכי דין ע"ש דיוד וינר ז"ל, על מענק המחקר שהעניק למחקר זה.

הדוגמה שהבאתי היא אחד המקרים שחקרתי בתזה שכתבתי בהנחייתן של המרצות בפקולטה למשפטים ד"ר יופי תירוש (כיום ראשת בית הספר למשפטים במכללה האקדמית ספיר) וד"ר תמר קריכלי-כץ. התזה נכתבה על רקע מחקרים אמפיריים רבים שנערכו ברחבי העולם בהשפעת תנועת השפה הפשוטה, בעיקר באנגלית. ממחקרים אלו עולה כי החלתם של עקרונות לשוניים מסוימים על טקסטים משפטיים באנגלית משפרת את ההבנה של קוראים שאינם משפטנים, וכי השיפור מובהק מבחינה סטטיסטית. בתזה שלי בדקתי אם בהחלתם של אותם עקרונות לשוניים על טקסטים משפטיים **בעברית** יושגו אותן תוצאות. התמקדתי אך ורק בטקסטים משפטיים שהציבור נוהג להתמודד עימם ללא תיווך עורכי דין, כגון טופסי זכאות ממשלתיים, חקיקה צרכנית והסדרי פשרה בתובענות ייצוגיות. התמקדתי בטקסטים מסוג זה משום שלניסוחם הבהיר יתרונות ניכרים: הגברת נגישותו של הציבור למשפט, מניעת התדיינות מיותרות, שיפור היעילות הכלכלית ועוד.

גישת המחקר שנקטתי הייתה ניסוי אמפירי כמותני: כל נבדק קיבל שאלון שהכיל ארבעה טקסטים משפטיים (ובהם הסעיף מחוק הגנת הצרכן שהצגתי לעיל) והתבקש להשיב על שאלות ברירה (אמריקניות) שנוסחו בצורת תרחישים (ובהם התרחיש של בעל העסק ירון). כל השאלונים היו זהים זה לזה, למעט הבדל אחד: בחציים הוצגו לנבדקים הטקסטים המשפטיים המקוריים, ובחציים הוצגו להם טקסטים בעלי תוכן זהה ששוכתבו על פי עקרונותיה הלשוניים של תנועת השפה הפשוטה: פיצול משפטים מורכבים, ניסוח על דרך החיוב במקום על דרך השלילה, השמטת מילים עודפות, המרתן של מילים נדירות במילים מוכרות ועוד. כל הנוסחים המשוכתבים הועברו לבדיקתם של מספר עורכי דין כדי לוודא שמשמעויותיהם המשפטיות של הטקסטים נותרו נאמנים לחלוטין למקור.

כיצד שוכתב הטקסט ומדוע?

כך שוכתב סעיף החוק שלעיל על פי העקרונות הלשוניים של תנועת השפה הפשוטה:

עוסק שהודיע ברבים על מכירה מיוחדת של סחורות או שירותים
יכלול בפרסום:
א. את המספר המזערי של הפריטים המוצעים במכירה זו;
ב. את המספר המזערי של הפריטים המוצעים בה בהנחה המרבית.
הוראות סעיף זה לא יחולו על:
א. סחורות או שירותים שמחירם לצרכן במכירה המיוחדת הוא 50 שקלים חדשים ומטה;
ב. עוסק שהודיע על המכירה המיוחדת במקום העסק שלו בלבד.

לו קרא ירון את הטקסט המשוכתב היה כנראה מבין כי אין פגם במודעה התמציתית שהכין אף שהיא כוללת רק מספר אחד, היות שחלים עליה גדרי החריג השני: הודעה על המכירה המיוחדת במקום העסק בלבד.

מדוע הטקסט המשוכתב מובן ובהיר יותר? הינה העקרונות הלשוניים התורמים לכך.

1. **חלוקה למשפטים קצרים יותר** במקרה זה משפט ארוך ומורכב בן 52 מילים, היוצר עומס מנטלי רב על הקורא ומכביד על זיכרונו קצר הטווח, הפך לפסקה המכילה משפטים קצרים יותר ומורכבים פחות.
2. **התנסחות על דרך החיוב** שלילות כפולות ומשולשות יוצרות עומס מנטלי רב יותר על הקורא, ואילו ניסוח על דרך החיוב נוטה להיות צפוי, ישיר וחד-משמעי יותר. הטקסט המקורי מכיל שלילה כפולה: "הוראות סעיף זה לא יחולו על טובין או שירותים שמחירם לצרכן, במכירה המיוחדת, אינו עולה על 50 שקלים חדשים" [ההדגשות שלי – ד"פ]. השכתוב, לעומת זאת, מכיל שלילה אחת בלבד, והמשכו מנוסח על דרך החיוב: "הוראות סעיף זה לא יחולו על סחורות או שירותים שמחירם לצרכן במכירה המיוחדת הוא 50 שקלים ומטה" [ההדגשה במקור – ד"פ].
3. **הפרדה בין הכלל לחריגיו** יש לשער שרבים מהנבדקים טעו משום שהמקרה של ירון נכלל בחריג ("למעט במקום העסק"). בטקסט המקורי חריג זה מצוין בקצרה במהלך פירוט הכלל, ואילו בטקסט המשוכתב הופרדו החריגים מהכלל. הפרדה זו סייעה בהדגשתם.
4. **המרת מילים נדירות במילים מוכרות** על פי עקרונות השפה הפשוטה יש להמיר במידת האפשר את הז'רגון במקבילות בהירות שמשמעותן זהה. במקרה זה: "סחורות" במקום "טובין".
5. **שימוש מושכל בהדגשות** תפקיד ההדגשות להסב את תשומת ליבו של הקורא לחלקים בטקסט שבהם ישנה סבירות לבלבול. במקרה זה הודגשה המילה "לא" כדי להפנות את תשומת ליבו של הקורא לחריגים לכלל.
6. **עיצוב חזותי בהיר** עיצוב ויזואלי דחוס עלול לגרום לקוראים להירתע מהטקסט מלכתחילה ולהניח שהוא סבוך או טכני מדי עבורם. מחקרים מעלים כי חלוקה לסעיפים, המותירה רקע לבן רב יותר על פני העמוד, מסייעת לקוראים בסוגיה זו.

ממצאי המחקר

תוצאות הניסוי האמפירי הוכיחו את כל השערות התזה.

ראשית, הן הוכיחו כי החלת עקרונות השפה הפשוטה על טקסטים משפטיים בעברית **משפרת באופן מובהק סטטיסטית את מידת ההבנה של קוראים שאינם משפטנים**.

שנית, הן הוכיחו כי **משך הזמן שעל הקוראים להקדיש לטקסטים מתקצר באופן מובהק סטטיסטית**.

שלישית, הן הוכיחו שגם **התרשמויותיהם הסובייקטיביות של הקוראים מהטקסטים משתפרות**. למשל, הנבדקים חשו חוסר ביטחון רב יותר כשענו על השאלות שנגעו לטקסטים המקוריים, ואילו את הטקסטים המשוכתבים הם שפטו כטקסטים ברורים והוגנים יותר.

לממצאים אלו השלכות נורמטיביות ופרקטיות הרלוונטיות לגורמים שונים המעצבים את המשפט בישראל אף מבלי שקיים עדיין בישראל "חוק שפה פשוטה" מפורש. חלק מגורמים אלו הן רשויות המדינה, המייצרות כמות ניכרת של טקסטים המיועדים לשימוש של הציבור הרחב. על רשויות אלו מוטלת החובה לפעול בשוויון, בהגינות ובסבירות על פי העקרונות והערכים של המשפט המנהלי. האין משמעות הדבר כי מוטלת חובה על הרשויות לנסות ולהנגיש את הטקסטים שלהן לציבור במידת האפשר? נוסף על כך, ראוי לפרש כמה מחובות האתיקה המוטלות על עורכי הדין, כחובות הכוללות את מחויבותם להנגיש את מערכת המשפט לציבור בין השאר באמצעות ניסוח נגיש של טקסטים משפטיים המיועדים לשימוש הישיר.

בישראל קיימות אומנם הוראות חוק שונות העוסקות בהנגשה לשונית למיעוטים לשוניים ולבעלי מוגבלויות, אולם טרם נחקק חוק העוסק בהנגשה לשונית לציבור בכללותו אף שיכולתו של אדם להכיר את חובותיו ולממש את זכויותיו תלויה, לפחות בחלקה, ביכולתו להבין את הטקסטים המציגים לפניו חובות וזכויות אלה. מכל הסיבות הללו בימים אלו ממש הוועדה לניסוח משפטי בלשכת עורכי הדין (שכותבת שורות אלה חברה בה) עמלה על קידום הצעת חוק שיחייב חלק מרשויות המדינה ליישם את עקרונות השפה הפשוטה במסמכיהן. חוק דומה נחקק בשנת 2010 בארצות הברית (Plain Language Act), והוא מחייב את הרשויות הפדרליות להשתמש בשפה פשוטה במסמכים שונים – למשל במסמכים שהציבור נדרש להם כדי למצות זכויות או לשלם מיסים.

לאור ממצאיה החד-משמעיים של התזה כולי תקווה כי חוק זה יקודם ויחקק, וכי בעוד מספר שנים יהיה תחום השפה המשפטית הפשוטה תחום מוסדר המיושם ברבים מהטקסטים המשפטיים בישראל. כך תעשה ישראל צעד חשוב שיהלום את ערכי הדמוקרטיה, יקטין את הריבוד הסוציאלי ויגדיל את ההוגנות בהליך המשפטי. כך תשתפר יכולתו של כל אדם בישראל להבין בכוחות עצמו את שלל הטקסטים המשפטיים שנכתבו עבורו ומיועדים לשימוש הישיר. כך יוכלו בעלי עסק כמו ירון לתלות מודעה בבית העסק שלהם מבלי לחשוש שבעשותם זאת יהפכו בשוגג למפרי חוק.

3. הצעת חוק כתיבה בשפה ברורה

- הגדרות
1. **רשות** – משרד ממשלתי, רשויות ממשלתיות וגופים על פי חוק כמפורט ברשימה מצורפת
- נוסח בהיר** – נוסח תמציתי, מאורגן היטב ומתאים לקהל היעד של המסמך
- מסמכים** – מסמך המספק מידע על שירותים של הרשויות; טופס שעל הציבור למלא כדי לקבל שירות או הטבה מרשות ומסמך המסביר לציבור איך למלא את דרישות הרשויות, ובכללם מכתב, פרסום, טופס, הודעה או הוראה המודפסים על נייר או מופצים באמצעים אלקטרוניים
- עורך לשון מוסמך** – בוגר תוכנית עריכת הלשון העברית במוסד אקדמי מוכר בישראל
- אחריות הרשות
2. על רשות לנסח את המסמכים בנוסח בהיר על פי סעיף 10 בחוק המוסד העליון ללשון העברית, התשי"ג-1953 ולמסור אותם לעריכת עורך לשון מוסמך.
- יישום החוק
3. (א) לא יאוחר מתשעה חודשים ממועד חקיקת חוק זה ימנה מנהל הרשות בעל תפקיד בכיר, והוא יפקח על יישום החוק. באחריות המפקח על יישום החוק יהיו העניינים האלה:
- (1) לפרסם את דרישות החוק בין עובדי הרשות;
 - (2) לדאוג שעובדי הרשות יוכשרו לכתוב מסמכים בנוסח בהיר;
 - (3) לפקח על יישום החוק ברשות;
 - (4) לדאוג שאתר האינטרנט של הרשות יהיה ערוך על פי דרישות חוק זה.
- מדריכי כתיבה בנוסח בהיר
- (ב) לא יאוחר משישה חודשים ממועד חקיקת חוק זה יקים מנהל הרשות גוף מוביל בתוך הרשות וכן צוותים ממחלקות שונות, והם יכינו מדריך לכתיבה בנוסח בהיר בתחום פעולת הרשות.
- תחולה
4. שנה מיום פרסום החוק.

דברי הסבר

החוק נועד לחייב את הרשויות לנסח בניסוח בהיר מסמכים שעניינם שירותים שהרשויות מעניקות לציבור. מטרת החוק היא לשפר את הניסוח של המסמכים, את היעילות ואת האחריות של הרשויות כלפי הציבור באמצעות תקשורת ברורה שהציבור יכול להבין אותה. שיפור זה יביא גם לחיסכון בהוצאות.

בעולם המערבי פועלים כבר שנים רבות לשפר את ניסוח המסמכים הרשמיים כדי להנגיש אותם לציבור. ניסוח בהיר הוא דרישה חוקית בארצות הברית. כבר בשנת 1993 הונחו הגופים הפדרליים לנסח את התקנות בצורה "פשוטה וקלה להבנה" כדי לצמצם את האי-וודאות ואת ההתדיינות המשפטית הנובעת ממנה. The Plain Writing Act of 2010 בארצות הברית מחייב את הממשל הפדרלי לנסח את כל המסמכים והטפסים מטעמו באופן "ברור, תמציתי ומאורגן". ההנחה היא שנוסח בהיר מגן הגנה אמיתית על הצרכן.

גם בישראל כבר יש חוקים ותקנות הכוללים התייחסות לכתיבה בהירה ונגישה: תקנות ניירות ערך (פרטי התשקיף וטיוטת תשקיף – מבנה וצורה), התשכ"ט–1969; חוק הגנת הצרכן, התשמ"א–1981, ותקנותיו; תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות), התשע"ג–2013 (רשימה מצורפת). ראוי להרחיב את החקיקה הכוללת התייחסות לכתיבה בנוסח בהיר.

ברשימת הגופים שיחויבו על פי החוק המוצע לכתוב מסמכים בלשון בהירה, ייכללו גופים כגון הביטוח הלאומי ורשות המסים. **משמעות תקציבית:** הוספת תקן לעורך לשון או שכירת עורך לשון. תוספת תקציב בסדר גודל של 10 מיליון ₪ לשנה (נדרשת הערכה מפורטת).

סקירת חוקים ותקנות המתייחסים לניסוח (ההדגשות לא במקור)

א. חוק המוסד העליון ללשון העברית, התשי"ג–1953

10. החלטות המוסד **בענייני דקדוק, כתיב, מינוח, או תעתיק** שנתפרסמו ברשומות על ידי שר החינוך והתרבות, יחולו על מוסדות החינוך והמדע, על הממשלה, מחלקותיה ומוסדותיה ועל הרשויות המקומיות.

ב. תקנות ניירות ערך (פרטי התשקיף וטיוטת תשקיף – מבנה וצורה), התשכ"ט–1969

2. **תשקיף יהא ערוך בצורה נוחה לקריאה** ועמודיו יהיו ממוספרים.

ב6. (א) מנפיק רשאי לכלול בתשקיף פרטים הנדרשים בתקנות אלה בדרך של הפניה לאותם פרטים כפי שפורסמו באמצעות דיווח אלקטרוני בדוח או בתשקיף שהגיש התאגיד בהתאם לחוק (בתקנה זו – דוח), ויחולו הוראות אלה:

- (1) לא ייכלל מידע בדרך של הפניה לדוח אם חלפו למעלה מארבע שנים ממועד פרסומו עד מועד פרסום התשקיף שבו נעשית ההפניה;
- (2) לא ייכלל מידע בדרך של הפניה לדוח שבו מובא אותו מידע בדרך של הפניה;
- (3) לא ייכלל מידע בדרך של הפניה, אם הדבר עלול להטעות או לגרום אי בהירות;
- (4) לא ייכלל מידע על דרך הפניה לדוח שלא הוגש כדין;
- (5) הפניה תיעשה באופן מפורש ותציין את סוג הדוח שאליו נעשית ההפניה, תאריך הדוח, התאריך שבו פורסם, הפרקים או הסעיפים ש אליהם נעשית ההפניה והעניין שאליו נעשית ההפניה, תוך ציון העובדה שהמידע מובא בדרך של הפניה;
- (6) טובא כל התפתחות שחלה או עדכון, אם נדרש, ביחס למידע המובא בדרך של הפניה.

56ב. בתשקיף יינתן גילוי בהיר, מפורש ובולט לעניינים אלה...

תוספת ראשונה (תקנה 44)

39. (א) ... הדין יהא תמציתי ובהיר; בהצגת סיכונים כלליים ... יש להסביר באופן ברור ...

40. מידע הניתן בהתאם לתוספת זו ייערך בשפה בהירה, תמציתית, פשוטה ומובנת, תוך יישום העקרונות האלה:

- (1) הצגת המידע בסעיפים, פסקאות ומשפטים קצרים בהירים ותמציתיים;
- (2) שימוש בשפה ברורה ויום-יומית;
- (3) שימוש בכותרות תיאוריות;
- (4) ככל שניתן, הצגת מידע מורכב או מסובך באמצעים חזותיים/גרפיים, לרבות על ידי טבלאות, תרשימים ורשימות;
- (5) הימנעות מהסתמכות תדירה על מילוני מונחים לצורך מתן הסברים;
- (6) הימנעות משימוש במונחים מקצועיים שאינם שגורים בשפת היום-יום;
- (7) הימנעות מניסוחים מעורפלים שניתן לפרשם ביותר ממובן אחד;
- (8) הימנעות מניסוח המועתק ישירות ממסמכים משפטיים בלא הסברים בהירים ותמציתיים;
- (9) הימנעות מכפילות מידע מקום שאינה תורמת לשיפור איכות הדיווח, לרבות הימנעות מהכללת סיכומים או תמציות.

תוספת שלישית (סעיף 19א לתוספת הראשונה)

32. נעשה שימוש בדוח במונחים טכניים או כאלו שאינם בעברית יובא מיליון מונחים מתאים המסביר בלשון בהירה ובתמציתיות את המונחים שבהם נעשה שימוש...

ג. חוק הגנת הצרכן, התשמ"א-1981

3. (א) לא יעשה עוסק, במעשה או במחדל (בסעיף זה – מעשה), בכתב או בעל פה או בכל דרך אחרת, דבר העלול לפגוע ביכולתו של צרכן לקבל החלטה אם להתקשר בעסקה עמו, באופן שיש בו שלילה של חופש ההתקשרות של הצרכן או פגיעה מהותית בחופש ההתקשרות שלו (להלן – הפעלת השפעה בלתי הוגנת).

(ב) בלי לגרוע מכלליות האמור בסעיף קטן (א), יראו עוסק שבצע מעשה מן המעשים המפורטים להלן, כמי שהפעיל השפעה בלתי הוגנת:

(6) ניצל את העובדה שצרכן אינו יודע את השפה שבה נקשרת העסקה

במידה מספקת לשם הבנת העסקה;

א4. השר, באישור ועדת הכלכלה של הכנסת, רשאי לקבוע בתקנות הוראות לעניין –
(1) האותיות, כולן או חלקן, בחוזה אחיד כמשמעותו בחוק החוזים האחידים, התשמ"ג-1982 (בסעיף זה – חוזה אחיד), או בתנאי הכלול במידע אחר המיועד לצרכן, לרבות בפרסומת, ובכלל זה הוראות לעניין הגודל המזערי של האותיות כאמור, היחס בין לבין השטח שבו כלול המידע, ואופן כתיבתן והצגתן;

ד. תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות), התשע"ג-2013

29. (א) מידע הנמסר לכלל הציבור ומידע הנמסר באופן פרטני, על אודות כל שירות ציבורי וכחלק ממנו, בכתב או בעל פה, לרבות בטפסים, חוברות מידע עלונים ופרסומים הניתנים לכלל הציבור או לחלק בלתי מסוים ממנו, מכתבים והודעות, וכן מידע הנמסר באמצעות הטלפון, למעט פרסומות, ולמעט מידע המסופק באמצעות האינטרנט שחלות עליו הוראות תקנה 35, יימסר לבקשת אדם עם מוגבלות, באופן שיבטיח לו נגישות למידע ולקבלת השירות בכפוף לתקנות המשנה שלהלן.

(ב) ... התאמת הנגישות תינתן בשפות שבהן ניתן המידע לכלל הציבור.

(ד) ...

(5) בקובץ קול כאמור בפסקה (4) **תוך שימוש בפישוט לשוני** בתוך זמן סביר לפי העניין, אך לא יאוחר משלושה שבועות לאחר הגשת הבקשה;

(12) למידע המסופק לציבור בעל פה, יסופקו התאמות בשפה הולמת, בהתאם למוגבלותו של האדם;

(14) התאמת נגישות סבירה אחרת.

(ה) על אף האמור בתקנת משנה (ב), חייב בביצוע התאמות נגישות יהיה פטור ממתן התאמות באמצעות כאמור בתקנת משנה (ד)(3) ו-(5) אם המידע שלגביו נדרשת התאמת הנגישות הוא מידע המנוסח בלשון משפטית, כגון חוזים, ציטוט מחיקוק, או מנוסח בלשון מקצועית כגון תשריטים אדריכליים ודוחות מדעיים.

4. על נגישותה של החקיקה * / ד"ר יניב רוזנאי ונדיב מרדכי**

סיכום והמלצות

מאמרנו מבקש להמשיג את נגישות החקיקה המתייחסת ליכולת הגישה של הציבור לחוקים השולטים בחייו וליכולתו להבינם. המשגה זו, הנגזרת ממחקר השוואתי על תהליכים ברמה הגלובלית, נושאת בחובה פונקציה נורמטיבית. היא מבקשת לטעון כי רפורמות בנגישות החקיקה אינן יכולות להסתפק בפרסום אלקטרוני של חקיקה, אלא צריכות לכלול גם הקצאת משאבים ומיסוד יחידות מקצועיות ייעודיות שמטרתן לבחון יוזמות משלימות להגברת נגישותה של החקיקה, כגון שימוש בשפה פשוטה וקידום של אוריינות משפטית. רק על-ידי הוצאה לפועל של יוזמות כאמור תיתכן הגשמה קוהרנטית, משמעותית ואפקטיבית של נגישות חקיקה.

בראש ובראשונה יש לקדם ולסיים את פרויקט מאגר החקיקה הלאומי. על החקיקה להתפרסם בצורתה המעודכנת והמשולבת (קרי, כולל תיקונים). אך גם פרסום כאמור אינו מספיק אם הוא מציב מכשולים שמקשים את ההגעה למידע המשפטי – למשל, אם נדרש תשלום או מתבקש רישום פרטים אישיים כתנאי לגישה. גישה לחקיקה צריכה להיות חופשית (הן מתשלום והן מהליכי רישום). כמו-כן, כמונח דינמי, נגישות חקיקה חייבת להתפתח עם ההתפתחויות הטכנולוגיות והחברתיות. מאגר חקיקה באינטרנט, חופשי, נגיש ומעודכן הוא אומנם בסיס חשוב לקידום נגישותה של החקיקה אך אין בו די. גישה נוחה למידע משפטי היא אפוא תנאי הכרחי, אבל לא מספיק, לשם הבנתו. גם חוק שפורסם נותר עדיין חוק בצורתו ה"גולמית", שיהיה קשה להבנה מבחינת האזרח הפשוט. על-כן, בד בבד עם פרסום מיטבי

* יניב רוזנאי ונדיב מרדכי "על נגישותה של החקיקה" משפט וממשל יט 429 (2018).

** ד"ר רוזנאי הוא מרצה בכיר בבית ספר רדזינר למשפטים במרכז הבינתחומי בהרצליה, בעל תואר דוקטור למשפטים מ-LSE (London School of Economics and Political Science), מייסד האגודה הישראלית לחקיקה ויושב הראש שלה. מר נדיב מרדכי הוא דוקטורנט ועמית-מחקר בפקולטה למשפטים ובמרכז לרציונליות שבאוניברסיטה העברית בירושלים.

קישור לסיכום יום עיון ובו המאמר על נגישותה של החקיקה ודברי המשתתפים:
<https://israeliconstitutionalism.wordpress.com/2018/06/19/%D7%A0%D7%92%D7%99-%D7%A9%D7%95%D7%AA-%D7%94%D7%9E%D7%99%D7%A0%D7%94%D7%9C-%D7%95%D7%94%D7%97%D7%A7%D7%99%D7%A7%D7%94-%D7%9C%D7%99%D7%A8%D7%95%D7%9F-%D7%93%D7%95%D7%93-%D7%90%D7%91%D7%99%D7%A9%D7%99/>

של חקיקה יש לחשוב על שינוי מוסדי בניסוח החקיקה, ולקדם הקפדה על שימוש בשפה משפטית פשוטה. לשם כך ברצוננו להמליץ על שלוש דרכי פעולה מרכזיות:

ראשית, אנו ממליצים להקים "נציבות לשפה פשוטה", שתורכב מנציגים של היועצים המשפטיים לכנסת ולממשלה, נסחי החוקים, האקדמיה ללשון העברית, הפרופסיה המשפטית והחברה האזרחית. הנציבות תוקם לתקופת זמן מוגבלת (למשל, לתקופה של חמש שנים), ותפקידה יהיה לגבש מתאר לאומי לחקיקה בשפה פשוטה ולהתחיל את צעדי היישום של המתאר בכנסת וברשויות שלטון נבחרות. מטבע הדברים, הקמת נציבות כזו תדרוש משאבים, אך אלה מוצדקים לטעמנו בשל חשיבות הנושא.

שנית, אנו מציעים, כי כבר כצעד ראשוני תחוקק הכנסת חוק המחייב שבחוקים מרכזיים שיש להם נגיעה מהותית לציבור יפורסמו לצד החוק ובנפרד תמצית והסבר של החוק ושל עיקרי ההסדרים הקבועים בו (בפרט הסדרים המעניקים זכויות שונות לפרט או מטילים עליו חובות), אשר ינוסחו בשפה פשוטה כעניין שבחובה. אכן, אי-אפשר לפשט בהליך מזרז את כל קורפוס החקיקה. פישוט החקיקה נדרש, בראש ובראשונה, באותם דברי חקיקה שנחוצים לאדם מן היישוב במסגרת החיים היומיומיים, ואשר בעזרתם הוא יוכל להתמודד עם סוגיות שונות ועם רשויות שונות באופן טוב בהרבה מכפי שמתאפשר לו בהווה, וזאת ללא תיווך של עורכי-דין או סוכנים אחרים. גם כאן איננו מתכוונים להיכנס לפרטי ההסדר, אבל ניתן לציין, למשל, חקיקה צרכנית, דוגמת זו הנוגעת בזכויות הצרכן, או חקיקת תקשורת, בנקאות, ביטוח לאומי ועבודה. אלה התחומים שנדמה לנו כי ראוי להתחיל עימם מהלך של ניסוח בשפה פשוטה. בעתיד הרחוק יותר יהיה אפשר כמובן לחשוב על כלים נוספים לשם הפיכת החוק לברור יותר ולניתן להבנה ביתר קלות – למשל, באמצעות שילובן של דוגמאות בצד גוף החוק הרשמי, הצגה חזותית טובה יותר של החוק (כך, למשל, אפשר לדמיין שבצד החקיקה יוצגו גרפים, תמונות, סרטון ומידע נוסף שישפרו את ההמחשה ומכאן את הבנת החוק ואת נגישותו) ואף הסבר קולי. ניסוח חקיקה והפצתה באופן שיהיה נהיר וברור לכולם הם אידיליה (אם כי ייתכן שזו אידיליה שאנו צריכים לשאוף אליה), אך ברי כי רק באמצעות פישוט שפת החוק תוכל החקיקה להגיע לקהל הרחב ביותר.

לבסוף, יש להשקיע משאבים גם בהקניית אוריינות משפטית לציבור. בהמשך לנעשה בתחום זה בישראל ביחס לאוריינות פינגסית, וברוח הנעשה במדינות אחרות גם ביחס לאוריינות משפטית, אנו ממליצים כי יוקם צוות-משימה לאומי שיורכב מנציגים של משרדי הממשלה השונים בצירוף לשכת עורכי-הדין וארגוני החברה האזרחית, על-מנת ללמוד לעומק את תחום האוריינות המשפטית ולגבש מודל להטמעתו בישראל. לטעמנו, בראש הצוות צריכים לעמוד שרי החינוך והמשפטים. אין משמעות ליצירת מערכת משפטית המקנה זכויות, הגנות ולעיתים חסינויות אם הציבור אינו מסוגל לממשן. לחינוך משפטי של הציבור ולקידום הסברה

משפטית, אם הם נעשים באופן ראוי ואפקטיבי, יש חשיבות רבה בקידום השוויון והצדק החברתי.

5. ניסוח חוזה בפרקים / ד"ר אורלי אלבק*

בגיליון 4 של "לשון ומשפט" טענתי שבניסוח המקובל של החוזה יש פגמים רבים, והצעתי לנסח את החוזה בשני פרקים – מבוא וגוף, ובכל פרק ינוסחו הסעיפים במשפטים נפרדים. עתה אני מבקשת להדגים ניסוח ראשוני של כמה מסעיפי הצהרות הקונה מתוך חוזה מכר שהתגלגל לידיי.

הצהרות הקונה במבוא המקורי

והואיל וברצון הקונה לרכוש את הממכר מהמוכר ולקבל את החזקה בממכר;

והואיל והקונה, קודם לחתימתו על הסכם זה, ביקר בממכר וניתנה לו האפשרות לבקר בממכר מספר פעמים כרצונו, בדק וניתנה לו האפשרות לבדוק ביסודיות את מצבו הפיזי והמשפטי של הממכר, לרבות אך לא רק, אביזריו ומתקניו, את הבניין שבו הוא נמצא ואת סביבתו, וכן לבדוק את זכויות המוכר בדירה, המשפטיות, התכנוניות וכל זכות אחרת, בין בעצמו ובין באמצעות בעלי מקצוע מטעמו, וכן לבדוק את זכויות המוכר בממכר במנהל האזרחי, בחברה המשכנת, בעיריית אריאל וברשויות המוסמכות;

והואיל והקונה, בכפוף להצהרות, מצא את הממכר מתאים לדרישותיו;

והואיל והקונה בבדיקתם ונכון למועד החתימה על ההסכם, בין שמיצו את האפשרויות שעמדו לרשותם כאמור לעיל ובין שבחרו שלא למצות אותם, לא גילו פגם בממכר או בזכויות המוכרים בו ומצאו את הממכר וזכויות המוכרים בו לשביעות רצונם, במצב טוב ותקין ומתאימים וראויים למטרותיהם וצורכיהם, ובחתימתם על חוזה זה, הם מוותרים על כל טענה, דרישה, תביעה או זכות שיסודה בפגם בממכר ו/או באי התאמה בו, מכל מין וסוג שהוא והם מקבלים אחריות מלאה על הבדיקות שעשו לגבי הממכר והיקפם;

* אני מבקשת להודות לחברתי עו"ד עדה שמיר אורביטו שלימדה אותי פרק חשוב בכתובת חוזים וסייעה לי לשפר את ניסוח הסעיפים. ברור לי שהסעיפים שהוצגו לא ייכתבו בחוזה 'אמיתי' בדיוק כפי שניסחתי אותם. אני מניחה שיידרש ניסוח מדוקדק יותר בהתאמה לשאר סעיפי החוזה, אבל לדעתי יש בדוגמה זו כדי ללמד על האפשרויות הגלומות בניסוח החוזה בפרקים.

והואיל והקונה מוכן לקנות את הממכר מהמוכר as is, במצבו הפיזי, המשפטי והתכנוני כפי שהינו במועד חתימת הסכם זה (למעט בלא הנובע משימוש סביר ורגיל) בתנאים כמפורט בהסכם זה, גם אם קיים פער בין השטח הרשום של הממכר לבין שטחו בפועל, והוא מוותר בזאת על כל טענה ו/או תביעה כנגד המוכר לענין זה. כמו כן, הוא מוכן לקבל החזקה וזכויות המוכר בממכר, כשהוא נקי מכל אדם וחפץ ומכל זכות צד שלישי ואשר מקורה אינו בחבות של הקונה וכי יש ביכולתו לשלם את התמורה כהגדרתה להלן במועד.

הערות על הסעיפים המקוריים

1. בסוף כל סעיף חוץ מן האחרון בא הסימן נקודה ופסיק (;), ובסוף הסעיף האחרון באה נקודה (.). זה כמובן פגם שהרי סעיפים אלה באים במבוא המנוסח ברשימה של פסוקיות תיאור סיבה.¹ כידוע, אין להטיל נקודה בסוף פסוקית, אלא רק בסוף משפט.
2. כפי שכבר טענתי במאמרי הקודם, התוכן המובע בסעיפי הצהרות הקונה, אינו הסיבות להסכם, כלומר השימוש במילת הסיבה 'הואיל ו' אינו הולם את התוכן המובע בפסוקית, ומכאן שהטקסט לוקה בלכידותו. ניכר שבכל מקום שהמנסח מבקש לנסח סעיף נוסף, הוא כותב פסוקית תיאור סיבה חדשה שכן הוא יודע שאין להטיל נקודה בסוף הפסוקית (בהגיעו לפסוקית האחרונה, כבר נשכח ממנו הכלל...), כלומר ניכר שהוא אינו מנסח את הסיבות להסכם, אלא סעיפי הצהרות הנכתבים במבנה פסוקיות בגלל מסורת ארוכת שנים.
3. בנוסח החוזה המקובל נוהגים המנסחים לכתוב סעיפי הצהרות במבוא לחוזה, ולרוב באים סעיפי הצהרות גם בגוף החוזה, נוהג המשתקף בתחילת המשפט הבא בגוף החוזה – לפיכך הוצהר, הותנה והוסכם בין הצדדים כדלקמן. הנוסח הזה גם הוא לוקה בלשונו שהרי שני הצדדים יכולים להתנות ביניהם תנאים ולהסכים ביניהם על עניינים שונים, אבל כידוע הצירוף 'הצדדים מצהירים ביניהם' אינו מקובל. לכן, ראוי לרכז את כל ההצהרות במבוא ולנסחן במשפטים נפרדים.
4. בחינת התוכן המובע בהצהרות הקונה מעלה שלושה עניינים: הקונה מעוניין לרכוש את הממכר כמות שהוא, הוא בדק את הממכר על כל היבטיו ואין לו כל טענות, אין דבר המונע ממנו לרכוש את הממכר. שלושת העניינים האלה מובעים בחוזה המקורי בחמישה סעיפים, מהם ארוכים ומסורבלים (בלא פחות מ-258 תיבות). אני מציעה לנסח אותם בניסוח בהיר

1 פסוקית היא משפט שניטע במשפט אחר, ובדרך כלל היא משועבדת לאחד הרכיבים במשפט שבתוכו ניטעה.
דוגמה: אם ניטע את המשפט 'ירד גשם' במשפט 'לא יצאנו לטיול' בתפקיד תיאור סיבה, יהיה המשפט החדש 'מכיוון שירד גשם, לא יצאנו לטיול', והרכיב 'מכיוון שירד גשם' הוא פסוקית תיאור סיבה.

וידידותי בשלושה משפטים נפרדים (ב-79 תיבות, פחות משליש ממספר התיבות שהיו במקור).

5. מובן שסעיפי הצהרות הקונה כפופים להצהרות המוכר. למשל, על המוכר להצהיר על מצב הממכר. את הצהרות המוכר אתאר בהזדמנות אחרת.

הצעת תיקון במשפטים נפרדים

הקונה רוצה לרכוש מהמוכר את הממכר כמות שהוא במועד חתימת הסכם זה, למעט בלאי הנובע משימוש סביר ורגיל בתנאים שיפורטו להלן, ולקבל את החזקה בממכר. הקונה ביקר בממכר מספר פעמים כרצונו, בדק את מצב הממכר, הבניין שבו הוא נמצא וסביבתו וזכויות המוכר בממכר ומצא שהממכר מתאים לדרישותיו. כפוף להצהרות המוכר הקונה מקבל אחריות מלאה על הבדיקות שבדק, ומוותר על כל טענה הן על מה שבדק והן על מה שהחליט שלא לבדוק. הקונה מצהיר שאין כל מניעה שירכוש את הממכר.

לסעיפים אלה ראוי להוסיף הגדרות של מונחים שונים שנזכרו בסעיפים, דוגמות: הקונה – הקונים הנזכרים בהצגת הצדדים או מי מטעמם; הממכר – המצב הפיזי והתכנוני והמשפטי של הממכר ושל כל המתקנים והאביזרים שיישארו בו; זכויות המוכר בממכר – זכויות המוכר בכל רשות שמתנהלה בה רישום לגבי הממכר, כגון המנהל האזרחי, החברה המשכנת, העירייה, חברת החשמל.

בהוצאת ההגדרות מרצף המשפט הופכים המשפטים לקולחים ובהירים.

6. נוסח הודעה לילד חשוד על זכויותיו בטרם חקירתו

להלן תקנה חדשה* ובה הסבר המיועד לילדים, ומנוסח בשפה מותאמת לגילם, על זכויותיהם בחקירה:

נוסח הודעת חוקר הילדים לילד חשוד על זכויותיו יהיה כמפורט להלן:
 "אתה צריך לדעת שיש לך זכות לשתוק בחקירה ואתה לא חייב לספר לי כלום כי לפי החוק, כל מי שחושדים בו שעשה מעשה עבירה שאסור על פי החוק, יכול לא לדבר.

* הנוסח המלא של התקנה: תקנות לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים) (נוסח הודעה לילד חשוד על זכויותיו בטרם חקירתו), התשע"ח-2018, קובץ התקנות מס' 8036, עמ' 2632.

אם תחליט לשתוק ולא לדבר, ויחליטו שיהיה משפט, ייתכן שבית המשפט ייקח בחשבון את השתיקה שלך. כל מה שתגיד לי, אעביר למשטרה בשביל המשך החקירה. כל מה שתגיד בחקירה יהיה מצולם ומוקלט, אם יחליטו שיהיה משפט, ייתכן שהדברים שסיפרת יובאו לבית המשפט. לפני שנמשיך, אני רוצה להודיע לך שיש לך עוד זכויות: יש לך זכות להתייעץ עם עורך דין ולדבר אתו לבד לפני שאנחנו מתחילים בחקירה. האם אתה רוצה להתייעץ עם עורך דין?"

7. טיוטת הוראת ניהול בנקאי תקין – פישוט הסכמים ללקוח

1. **מבוא** בשל אורכם של ההסכמים הבנקאיים והניסוח המשפטי המורכב שלהם הלקוח מתקשה במקרים רבים להבינם ולהתמצא בפרטיהם, וכפועל יוצא מכך, הוא אינו מכיר את התנאים המהותיים לשירות הבנקאי שהוא מבקש, הוא ומתקשה להשוות בין מוצרים שונים המוצעים לו.

לנוכח האמור עלה הצורך לפשט הסכמים בנקאיים. בשלב ראשון התמקד הפיקוח על הבנקים בהסכם למתן אשראי בשל היותו הסכם שכיח, ארוך ומורכב. הצורך בפישוט הסכם למתן אשראי אף עולה בקנה אחד עם סעיף 3(ד) לחוק אשראי הוגן, התשנ"ג-1993 (להלן – החוק). בהוראה נקבע כי על התאגיד הבנקאי להציג לפני הלקוח במרוכז ובתמציתיות בדף הראשון להסכם למתן אשראי את הפרטים והתנאים המשתנים והמהותיים להתקשרות הספציפית. פירוט נרחב של תנאים אלו ותנאים רלוונטיים נוספים לשירות יימצאו בגוף ההסכם, שיועמד לעיון הלקוח על פי כללי גילוי נאות (שירות ללקוח) (גילוי נאות ומסירת מסמכים), התשנ"ב-1992 (להלן: כללי גילוי נאות) ולחוק אשראי הוגן, התשנ"ג-1993 (להלן – חוק אשראי הוגן). יובהר כי אין באמור לעיל כדי לגרוע מהפרטים שהתאגיד הבנקאי נדרש לכלול בהסכמים השונים על פי כל דין, לרבות כללי גילוי נאות וחוק אשראי הוגן. עוד יובהר כי אין בדף ראשון זה כדי להוות תחליף ליתר דפי ההסכם ולצורך של הלקוח לעיין בהסכם על כל סעיפיו.

6. תחולה

תחולתה של הוראה זו ביום 8.11.2018.

נספח 1 – ריכוז פרטים עיקריים בהסכם למתן אשראי

הסכם למתן אשראי	תאריך: _____
פרטים כלליים	
שם המלווה ומספר מזהה	

	מען המלווה
	שמות הלווה ומספר זהות
	מען הלווה
	שם הערב להלוואה ומספר זהות
	מען הערב
	פרטי האשראי
	סכום האשראי + מטבע האשראי
	תקופת האשראי
	מועד העמדת האשראי
	סכום האשראי שקיבל הלווה
ראו לוח תשלומים (לוח סילוקין)	פירוט התשלומים
	סכום תשלום תקופתי ראשון צפוי
	מועד תשלום ראשון
	סה"כ ישולם עד סוף התקופה (מעל לסכום האשראי שקיבל הלווה)
	ריבית והצמדה
	ריבית קבועה
	שיעור הריבית הנומינלית בחישוב שנתי
	- הריבית המתואמת – הריבית בחישוב שנתי המביא בחשבון גם ריבית דריבית
	ריבית משתנה
	שיעור הריבית נכון למועד כריתת ההסכם ("ריבית נומינלית")
	- הריבית המתואמת – ריבית בחישוב שנתי המביא בחשבון גם ריבית דריבית
	- בסיס הריבית
	- מנגנון חישוב הריבית (מרכיבי הריבית המשתנה)
	- תדירות שינוי הריבית ומועד שינוי קרוב או האירועים שבעקבותיהם ישונו השיעורים
ראו סעיף ___ בהסכם	- העקרונות לשינוי שיעור הריבית
	הצמדה
	- סוג ההצמדה ושיעורה
	- בסיס ההצמדה ומועדו
	- הרכיבים שעליהם חלה ההצמדה

	עמלות והוצאות נלוות לאשראי
	נתונים נוספים
ראו סעיף ___ בהסכם	קיומה של זכות לפירעון מוקדם ותנאיה
ראו סעיף ___ בהסכם	זכות המלווה לנקוט בצעדים שונים נגד הלווה בשל אי תשלום במועד
	זהות הגורם המפקח על פעילותו של המלווה

נתונים נוספים בהתאם להגדרות חוק אשראי הוגן התשנ"ג-1993:		
עלות האשראי	שיעור עלות ממשית של האשראי	שיעור עלות מרבית של האשראי
ריבית פיגורים	ריבית הפיגורים	שיעור ריבית פיגורים מרבי

לתשומת ליבך, הפרטים המופיעים לעיל מהווים תמצית בלבד. לקבלת מידע מפורט ונרחב בנושאים השונים, יש לעיין בהסכם המצורף.

8. מניעת טעויות כתיב ודפוס - על הצורך (או החובה) להגיה כתבי בי-דין

חברינו עו"ד עדי אברונין ועו"ד הלנה שמחי העבירו לנו לאחרונה דוגמאות אחדות לכתבי טענות עילגים במיוחד, שמפאת כבוד הכותבים איננו מציגים אותן. לעתים הטעויות מצחיקות, אך לעתים הן מבישות ולעתים הן אף מעמידות בסימן שאלה את כוונת הכותבים. בעבר כינו את התופעה "טעות סופר". כיום נדמה שהתופעה התרחבה, אולי עקב לחצי הזמן שעורכי דין נתונים בהם, או בשל כך שהם מקלידים בעצמם את כתבי הטענות. מפאת כבוד בית המשפט, כבוד השופטים, כבוד המקצוע וכבוד החברים למקצוע, חובה להגיה את כתבי הטענות לפני הגשתם. זאת בנוסף לחובת הנאמנות והמסירות של עורכי הדין ללקוחותיהם – שלא להתרשל. כך שאין זה רק עניין של נימוס.

9. מה למד גיורא איילנד מהאמריקאים על כתיבה נכונה

אלוף (מיל") גיורא איילנד, לשעבר ראש המועצה לביטחון לאומי, כותב בספרו על מה שלמד מהאמריקאים בקורס צבאי בארצות הברית (גיורא איילנד, לא נרדם בלילות, 2018, עמ' 138-139):

'הדבר הראשון שהפתיע אותי הוא תשומת הלב הרבה שהוקדשה ללימוד כתיבה נכונה של מסמך צבאי. הדגשים היו פשוטים ובהירים.

אם אפשר להשתמש במילה "פשוטה" או במילה "מסובכת", לעולם יש להעדיף את ה"פשוטה". אין לכתוב משפטים ארוכים ומורכבים שבהם הרבה פסיקים (כפי שעורכי דין אוהבים לכתוב), אלא נכון לחלק את הכתוב למשפטים קצרים שבסוף כל אחד מהם נקודה. כשמסבירים מה יש לעשות, חשוב להגדיר במדויק את גבולות הנושא, וכדי למנוע אי-הבנות יש להדגיש גם מה ההוראה לא כוללת, ועוד הרבה עצות פרקטיות.

לימים הבנתי עד כמה תרבות הכתיבה בצה"ל היא קלוקלת ועד כמה המסמכים שנכתבים אצלנו הם לא רק לקויים, אלא גם מהווים קרקע פורייה לאי הבנות. הדבר קריטי במיוחד כשמדובר בפקודת מבצע...'

10. המלצה לשינוי טפסים הנוגעים לפנסיה

להלן קטע מראיון עם דוד לייזר, פרופסור לפסיכולוגיה באוניברסיטת בן גוריון, נשיא החטיבה לפסיכולוגיה כלכלית באגודה הבינלאומית לפסיכולוגיה ו"מומחה עולמי בתחום של הבנת הכלכלה על ידי הדיוטות" ("דה מרקר" 10.8.2018):

'אחת ההמלצות הייתה לשנות את המבנה של הטפסים, במקום לקבל עמודים על גבי עמודים שרוב האנשים לא מבינים בכלל מה כתוב בהם, ומה הפנסיה כוללת. אני רוצה שקודם כל יהיה סיכום מנהלים קצר, שהדברים יהיו ברורים ופשוטים יותר – עיקרי החוזר, ורק אחר כך האותיות הקטנות. גם במשיכת פיצויים צריך שיהיה ברור לאנשים מה הם עושים. זה יכול לשנות הרבה מאד, ובאוצר מודעים לזה וקשובים'

11. "הציבור כבר אינו צורך קטעי טקסט בני אלף מילים"

רון בן ישי, חתן פרס ישראל לתקשורת

בדיון שנערך בכנס אודות התקשורת ומערכת הביטחון במכון למחקרי ביטחון לאומי של אוניברסיטת תל אביב (INSS), אמר הפרשן העיתונאי רון בן ישי, חתן פרס ישראל לתקשורת בתשע"ח:

'הציבור כבר אינו צורך קטעי טקסט בני אלף מילים... צעירים יותר לא ישבו לקרוא טקסט של 1000 מילים במובייל...'